

**Egy finnugrista-etimológus gondolatai két értékes
kiadvány kapcsán**
**(Pápay osztják szövegeiről és Ligeti jövevényszó-
monográfiájáról)**

Az elmúlt évtizedben több fontos uralisztikai és turkológiai munka látott napvilágot. Közülük az alkalomra a legjelentősebbek közül kiválasztottam kettőt, melyeknek alkotói (szerzője, ill. közreadója) kimagasló alakjai tudományszakunknak, és melyeknek tematikáját összekapcsolja – említessék meg ezúttal csupán e szubjektív szempont – egy finnugor nyelvész, magyar etimológus érdeklődési köre.

Megjelenőben Pápay József teljes osztják szöveg hagyatéka

PÁPAY József osztják hagyatéka. Közzéteszi: VÉRTES Edit. Debrecen 1988–
(Bibliotheca Pápayensis I–):

- I. Próbafüzet. 1988. 85 p.
- II. Hősi énekek I. 1990. 363 p.
- III. Hősi énekek II. 1990. 329 p.
- IV. Hősi ének töredékek. 1993. 263 p.
- V. Regék és regetöredékek. 1992. 267 p.

„PÁPAY-nak a megfejtett REGULY-anyag¹, valamint a saját följegyzésű gazdag északi-osztják szövegei² a legarchaikusabb népköltészeti műfajok, ma már pótolhatatlanok, és nélkülük csonkák volnának ismereteink az obi-ugorokról” – állapítja meg KÁLMÁN Béla PÁPAY József halálának 50. évfordulóján, 1981-ben elhangzott emlékbeszédében, melyben mintaszerű sokoldalúsággal és alapossággal elemzi Pápay munkásságát (vö. NyK. 84: 414–18).

A mostoha sorsú nyelvtudós más osztják szöveganyagot nem is jelentette meg; a PÁPAY gyűjtötte szövegek közül a medvénekeket FAZEKAS Jenő³, a hősi énekek egy részét pedig ZSIRAI Miklós⁴, FOKOS-FUCHS Dávid⁵ és ERDÉLYI István⁶ rendezte sajtó alá. PÁPAY-nak FAZEKAS Jenő által rendezett nyelvészeti hagyatéka a – 3. sz. jegyzetben közölt – publikált anyagot terjedelmében meghaladja, s tartalmilag többek között további hősi énekeket, azok töredékeit és a hozzájuk készült jegyzeteket, északi-osztják szótárt és szógyűjteményt, valamint nyelvtani, néprajzi, mitológiai feljegyzéseket,

az ősfoglalkozást elemző dolgozatot, s nem utolsósorban jelentékeny csuvas gyűjtését foglalja magában (vö. i. m. XXV–XXXIV). E kéziratok, továbbá PÁPAY osztjákföldi útjának és tudományos munkásságának egyéb emlékei közül a szerző által nyomdakésznek minősített anyagot az MTA kéziratárában, eredeti feljegyzéseit pedig a debreceni Református Kollégium kéziratárában helyezték el (vö. uo. XLI–XLVII). Az 1970-es években az említett posztumusz kiadványok sora – ERDÉLYI István váratlan halálától függetlenül – sajnos megakadt, s ezzel egyben egy ígéretesnek indult új sorozat rekedt meg már az első köteténél. „... ne várjunk további évtizedeket a Pápay-Bibliothek folytatásával!” – zárja szinte segélykérően PÁPAY-méltatását KÁLMÁN Béla az 1980-as évek elején.

„Több utalást is ismerünk arra, hogy PÁPAY 1898–99-ben gyűjtött osztják szövegei feldolgozott, publikálásra alkalmas állapotban maradtak ránk halálakor, 1931-ben. Hogy ez konkrétan mit jelentett, azt eddig [a 80-as évekig jóformán] csak a REGULY–PÁPAY hagyaték kiadói, ZSIRAI Miklós, FOKOS-FUCHS Dávid, ERDÉLYI István tudták” (SCHMIDT Éva: *Ethnographia* 101 (1990): 326).

Ez az előzménye⁷ és az indítéka a Bibliotheca Pápayensis első száma-ként 1988-ban megjelent próbafüzetnek, amely egyúttal megkezdte az 1990. évi debreceni finnugor kongresszus tiszteletére közzétett kiadványok sorát (a 2. és a 3. szám is a kongresszus alkalmából látott napvilágot). A sorozat létrehozója – a 4. számtól kezdődően JAKAB Lászlóval együtt társszerkesztője – VÉRTES Edit, akinek neve méltán fonódik össze a nagy obugrisztikai hagyatékok kiadásával, aki e hagyatékoknak – az osztjakológia másik szaktekintélyének, a néprajzkutató SCHMIDT Évának szavaival – a „legproduktívabb közlétevője”. Az 1. számként közreadott próbafüzet magyar, német, angol és orosz nyelvű előszavában (BiblPáp. 1: 5–20) VÉRTES Edit kijelenti, hogy PÁPAY kéziratban maradt osztják szövegei ma még olvashatók, de elhalványulóban vannak, és így idővel örökre elvesznek a kutatás számára. Fotoprint eljárással viszont – tehát gyorsan, pontosan és viszonylag olcsón – véleménye szerint öt, egyenként mintegy 300 oldalas kötetben közzé lehetne tenni az osztjákul följegyzett és magyarra lefordított mitológiai anyagot a legközelebbi jövőben.

VÉRTES professzornő ezt az ígéretét – számos, főleg anyagi természetű nehézség leküzdésével, tekintélyes időráfordítással és egy tizenévest is megsegényítő energiával – alig három-négy év alatt valóra váltotta. A Bibliotheca Pápayensis 2–6. száma kiadásának gondozását, az Eötvös József Alapnak és a Soros Alapítványnak, valamint a külföldi nyelvészollégák szubszkripciójának támogatásával⁸ a próbafüzet közlétevője egyedül vállalta magára.

A sorozat 1. számában (a próbafüzetben) a négynyelvű előszót A Nadym-folyó melléki nép éneke című hősénektöredék fakszimiléje követi. A sorozat 2. száma A jégvárosi nép éneke és Az „oldal-szakáll” éneke, a 3. pedig a Nadym-folyó melléki nép éneke és a Bálvány hegyfoki ének című hősi énekeket tartalmazza. A 4. szám Obdorszkból, Könyök-faluból és a Kazym vidékéről származó, részben terjedelmes hősénektöredéket foglal magában. Az 5. szám húsz, eddig ugyancsak publikálatlan regét, regetőredéket, mesét közöl. A sorozat valamennyi számában a páros lapon (ill. – a 4. számban – a bal oldali hasábon) az osztják eredeti szöveg, a páratlanon (a 4. számban a jobb oldali hasábon) annak magyar fordítása olvasható, értelemszerűen PÁPAY kézírásával. A sorozat mitológiai, ill. néprajzi anyagot tartalmazó 6. számának megjelenése a közeljövőben várható. Ezzel kapcsolatban a közreadó az olvashatatlan és nehezen olvasható szavak, sorok jegyzékének publikálására tesz ígéretet (vö. BiblPáp. 4: 5). Az esetleges – egyelőre csak remélhető – 7. vagy 7–8. számban a szerkesztő az északi-osztják medvénekek német fordításának közreadását tervezi, valamint az ERDÉLYI István publikálta hősi énekeknek PÁPAY kezeírásában meglévő magyar fordítását, mindkettőt fakszimile-kiadásban. Egy további kötetben PÁPAY csuvas feljegyzéseit a turkológus AGYAGÁSI Klára kívánja feldolgozva közzétenni.⁸ VÉRTES Edit joggal szeretné a későbbiekben megjelentetni a PÁPAY-szövegeknek legalább n é m e t – esetleg még angol és orosz – nyelvű fordítását is (vö. BiblPáp. 1: 6, 11, 14, 19), mert az idegen nyelvre történő fordítás a nem magyar anyanyelvű olvasó számára nagy könnyebbiséget jelentene (vö. Rosemarie RADOMSKI: FUF 49 (1990): 289), már csak a magyar fordításnak az osztják szövegénél sajátos módon elmosódottabb volta miatt is. A közzétevő távlati tervei között szerepel PÁPAY kétnyelvű: vogul-osztják feljegyzéseinek, valamint REGULY énekeihez az osztjákok által fűzött magyarázatoknak a kiadása, jórészt ugyancsak fakszimilében.⁸

PÁPAY-nak ma is jól olvasható kézírásáról a sorozat első öt számának kézbevételeivel is meggyőződhetünk. De még inkább igaz lehet, hogy a fotoprint eljárással közzétett szöveg sokkal használhatóbb a ceruzaírásos – tehát nyilván halványabb és egyre halványuló! – eredetinel.

Az ízléses kis kötetek grafikáit – T. LOVAS Rózsa kezdeményezésére – ifj. Eck Imre Gábor készítette, osztják népi motívumok felhasználásával.

A Bibliotheca Pápayensis közreadójával együtt mi is nagyon reméljük, hogy a minden bizonnyal egyre teljesebbé váló sorozat bekerülhet az urallisztika vérkeringésébe. A PÁPAY-könyvtár eddig megjelent számai teljes mértékben igazolják a nagy vállalkozás létjogosultságát. A jövőben számítunk a külföldi kutatóknak, mindenekelőtt a berlini Steinitz-iskola tagjainak a közreműködésére, akik – akár nagy közös vállalkozás keretében is – elvál-

lalhatnák a PÁPAY-szövegek németre fordítását, tovább esetleg a nyelvi és a tárgyi magyarázatok elkészítését. Ezzel kapcsolatban is figyelmet érdemel PÁPAY Józsefnek négy dobozt megtöltő, részben rendezett szótári cédula-anyaga, mely az MTA kéziratárában hozzáférhető a további kutatás számára.

A PÁPAY gyűjtötte és most VÉRTES Editnek köszönhetően hozzáférhetővé vált teljes osztják szöveganyagnak alig felbecsülhető értékét és a továbblépés némely körülményét egyaránt SCHMIDT Évának, az osztják nyelv és nép kitűnő ismerőjének elgondolkodtató és megszívlelendő szavai világítják meg a legplasztikusabban: „Korunkban egyre kevesebb eredeti osztják nyelvi-néprajzi anyag kerül a tudomány vérkeringésébe, s az osztják kultúra átalakulása miatt ez csak csökkenni fog. A most [= a próbafüzetben] közölt hősének alkotóiról, az obdorszki osztjákokról ... például az utóbbi évtizedekben alig hallhatni, holott többezres, kultúráját viszonylag jól őrző kisebbségi csoport a Jamalo-Nyenyec autonóm körzetben. Tőlük alighanem PÁPAY gyűjtötte minden idők legteljesebb. folklóranyagát, sőt ez elmondható alsó-obi szövegeiről is. Ha belegondolunk, hogy napjainkban [1990-ben] a leningrádi Herzen Pedagógiai Főiskola hallgatóitól lejegyzett apró szövegeket magyar fordítással csemegeként fogadja a Nyelvtudományi Közlemények[,] vagy hogy bármely szovjet expedíciónak szenzációt jelentene, ha olyan archaikus néprajzi tényekre bukkanna, mint amilyeneket PÁPAY anyaga tömegével tartalmaz, joggal kérdezhetjük, miért ne válhatna – legalább provizórikus formában – közkinccsé PÁPAY gyűjtése úgy, ahogy ő előkészítette. Az olcsóbb kiadási lehetőségek közül ma már több is rendelkezésre áll. Az esetleges filológiai kiegészítésekben ... segíthetne a Steinitz-tanítványok világszínvonalú csoportja. Miért tud a hazai és nemzetközi finnugrisztika számára huzamosan olyan érdektelenné válni egy ma már elérhetetlen forrásanyag és megismételhetetlen teljesítmény, hogy az első kiadási nehézségek előtt meghátrálnak? Miért győz mindig a filológiai és kiadói maximalizmus az információérték felett?” (Ethnographia 101 (1990): 326–7).

Régi török elemeink kincsesbányájában tallózva

LIGETI Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban. Budapest, 1986, 602 p.

Az 1987-ben elhunyt LIGETI LAJOS főművének tekinthetjük az alcímhez kapcsolódó monográfiát. LIGETI, a 20. századi magyar tudomány egyik meghatározó egyénisége, világhírű és iskolaalapító orientalista, a magyarság őstörténetének nagy tekintélyű szakembere e munkájában összegezi hosszú

tudósi életpályájának tapasztalatait, s kijelöli az utat a következő turkológus, magyar nyelv- és őstörténész nemzedékek számára.

Mint etimológus ezúttal LIGETI művének elsősorban a hatodik, jelentéstani fejezete alapján (TörK 237–320) kísérek meg néhány megjegyzést tenni a szintézis szófejtéseinek rendszerére, a szerzőtől régi török jövevényszónak tekintett elemek tárgyalási módjára (a monográfia szerkezetéről, felépítéséről vö. ZAICZ Gábor: *Hungarológiai Értesítő* 10 (1988)/3–4: 156–7). E megközelítési kísérletet az indokolhatja, hogy itt a szerző – elvileg – valamennyi régi elemünket felsorolja.

LIGETI Lajos 20 kategóriába osztja be régi török jövevényszavainkat (287 szót); ebből a főneveket 18 jelentéstani csoportba (256 szó), s külön egy-egy csoportba az igéket (25 szó) és a mellékneveket (6 szó). Az egyes jelentéstani csoportok az azokba tartozó lexémák gyakorisági sorrendjében: 1) törzsi rend, nomád társadalom (34 szó); 2) földművelés (28); 3) állattartás (27); 4) vallási hiedelmek (23); 5) növényvilág (21); 6) állatvilág (15); 7) test (14); 8) ruházat (14); 9) lakás, eszközök (13); 10) lovas-nomád életmód (12); 11) halászat (11); 12) madarászás, solymászás (11); 13) népnevek (10); 14) természet (6); 15) kereskedelem (6); 16) mesterségek (5); 17) család (3) és 18) közlekedés (3). A témakörök és azok gyakorisága nagyszzerűen szemléltetik, hogy milyen természetű: tartalmú és terjedelmű török hatás érte nyelvünket az ősmagyar kor középső szakaszától az Árpád-kor végéig; e szemantikai kategóriákban – miként a szerző temérdek szófejtésében is – szinte megelevenedik az ősi magyar nép élete, az ősmagyar társadalom.

Összesen 287 magyar lexémát tart ezek szerint LIGETI régi török jövevényszónak? – vetődhet fel a kérdés. Nem könnyű megadni e kérdésre a választ. A jelentéstani kategóriákban ugyanis a főnevek olykor (vö. *bársony, csalán, gyöngy, karó, koporsó, kölyű, köpű, sátor, szirt, szűcs, tiló*) két helyütt is szerepelnek. Hasonlóképpen az igék egy része nemcsak e szófaji csoportban, hanem egy-egy jelentéstaniban is meg van említve (vö. *arat, bocsánik-bocsát, gyónik, ír, ölt, öröl, szór*). Ezzel szemben pl. az *ál, gyarló, öreg* melléknevek csak jelentéstani kategóriába kerültek, ugyanakkor az *apró, bátor, sárga* hiányzik az egész fejezetből: nem találhatók meg sem a melléknevek szerinti, sem pedig a jelentéstani csoportosításban. A szemantikai fejezetben nincs megemlítve pl. az igék közül a *gyötör, gyúr, késik, örül* stb., a főnevek közül a *dél, sajt, seprő*, ill. a *kabar* és a *kazár* népnevek. Az uráli magyar őshaza hagyományosan ide sorolt öt török jövevényszava közül – föltehetően készakarva – itt csak egy, a *harang* kapott helyet, s e fejezetben természetesen nincsenek megemlítve az ugor kori török kapcsolatok elemei sem.

Vizsgáljunk meg példaképpen e g y jelentéstani kategóriát, pl. a negyedik leggyakoribbat (271–278)! LIGETI a fejezet elején – mint a többi 19 esetben is – felsorolja az ide tartozó lexémákat (nem betűrendben említi a 23 szót, az egymással közelebbről összefüggő fogalmakat közli egymás mellett), majd – általában az előbbi csoportosítás szerinti rendben – közülük 13-nak itt (vagy a monográfiában itt i s) ismerteti az etimológiáját (*bű, bölcs, báj, csök* ‘vendégség’, *ünnepe, egyház*, (ünnepet), *ül, bűn, bocsát, bocsánik, búcsú, terem, koporsó*). Már ez a tény is némi következtetlenségre vall. Ezek közül ráadásul a kifejtő részben a szerző a *báj*-t szláv jövevényszónak véli, az (ünnepet) *ül*-t pedig belső magyar fejleménynek, s ez utóbbinak kell tartanunk az itt is csak megemlített, de a könyvben sehol sem magyarázott *igéz* igét is. A fennmaradó kilenc szó közül háromról (*gyónik, örök, tor*) hasonlóképpen nem esik érdemben szó a műben. (LIGETI másutt is egy sor magyar szót éppen csak megemlít a megfelelő jelentéstani kategória élén – következésképpen vélhetően régi török jövevényeknek tartja őket –, de nem közli pl. a *bese, cserge, gyaláz, törvény, túró* és a *várkony* etimonját.) Másik három lexémáról etimológiai értékű u t a l á s található a könyvben (ilyen az *ige* [vö. 50]; a *boszorkány* és a *bú* utalásvariánsai [vö. 118, 197, ill. 183, 499] a szófejtés szempontjából kiegészítik egymást). A fejezethez tartozó 23 szó közül az utolsó hármat (*érdem, gyász, kép*) sokszor említi a szerző e szintézisében – ezeknek ugyan csak csekély töredéke etimológiai értékű –, s ebben az esetben v a l a h o l megkapjuk a könyvben e szavak részletes szófejtését: az *érdem* tekintetében a szó 12 említése közül az utolsó, a mutatóból is kifejejtett helyen (509), a *kép* tízszeri előfordulása közül az ötödik alkalommal (190), a hétszer idézett *gyász* esetében pedig a szó második közlésekor (117) ismerhetjük meg az etimont.

Az elmondottakból is következik: a könyv egyébként természetesen igen hasznos magyar szómutatójában sok hiba van, a lapszámok – sőt: az adatok! – fölvétele gyakran pontatlan és részben hiányos is. (Itt érdemel említést: a rövidítések utolsó két lapján is van – főleg finnugrisztikai szempontból – néhány hiba.) Rejtélyes továbbá, hogy a mutatóban mely szavak állnak zárójelben. Először arra gondolhatunk, hogy föltehetően a nem-török szavak, de más esetekben így szerepelnek az indexben a szerző által bizonytalanak tartott török elemeink is (egy alkalommal viszont nem maga a szó van zárójelben, hanem csupán egy kérdőjel – a *várkony* szó mellett).

A fentiek alapján tehát nem határozható meg, hogy a szerző valójában hány magyar lexémát sorol biztos és hányat bizonytalan régi török elemeink közé, s az sem világos: amelyik szóról nem tesz említést könyvében, azt következtetésképpen kirekeszti-e ebből a jövevényszórétegből, avagy nem? Így többek között az is kár, hogy K. PALLÓ Margit – valóban rendkívül vegyes

értékű (vö. KAKUK: NyK 87: 267–9). – Régi török eredetű igéink c. művét (Szeged 1982) érdemi bírálat helyett csak ennyire méltat: „Szélesre tárt ötlethyűtemény” (320). Sajnos már örök titok marad, hogy K. PALLÓ új szófejtései közül LIGETI hányat tartott egyáltalán további vizsgálatra méltónak.

Ezek az aggályoskodások persze csak egy etimológusnak – egy etimológiai szótár szerzőjének és szerkesztőjének – a kifogásai, a mű igazi értékén mindez mit sem változtat. E munka, következtetlenségeitől független is – bevallom –, életem egyik legtanulságosabb, meghatározó szerepű könyvélménye volt. Azt azonban kíváncsún tartanám, hogy ez az egyedülállóan értékes, anyagában és sokoldalúságában páratlanul gazdag szintézis új magyar és remélhetően majdani idegen (angol) nyelvű kiadásában egyaránt átdolgozott formában kerüljön a nyomdába. E munkát akár a fiatalabb turkológus nemzedéknek valamelyik ígéretes, etimológiai és egyszerűsmind őstörténeti érdeklődésű és felkészültségű tagja is kitűnően elvégezhethné.

LIGETI Lajos kézikönyve nemcsak régi török jövevényszavainkat vizsgálja meg, hanem egyúttal bemutatja – mozgásában és változásában – az átadó régi török és az átvevő ős-, ill. ómagyar nyelv hang-, alak- és jelentéstani rendszerét. Szintézisének tanulmányozása és a rá való hivatkozás a magyar hangtörténet és lexika, a magyar történelem, a magyar ős-, gazdaság- és művelődéstörténet stb., a turkológia és egy sor más diszciplína művelője számára annyira kötelező érvényűnek látszik, hogy aligha túlzás: e tudományterületek szakemberei ennek az ismeretanyagnak a hiányában már napjainkban is bizonyos szakmai tájékozatlanságot árulhatnak el.

SZATHMÁRI tanár úr, aki egykoron – bizony már jó három évtizede – a magyar szakon egyik felvételiztetőm volt a pesti bölcsészkaron, aki mintegy húsz éve, mint dékánhelyettes évenként engedélyezte, hogy – 1973-tól 1976-ig – vendéghallgatóként végezzem a török szakot, s aki bő öt esztendeje, 1988 áprilisában finnországi vendégprofesszorként a helsinki egyetemen és a Finnugor Társaságban tartott előadásomat jelenlétével és közreműködésével megtisztelte, ez alkalommal csatlakozik a hetvenkedők táborához. A jó egészség és a további munkakedv mellett sok értékes – vagyis az itt bemutatott kiadványokhoz hasonló – munka olvasását és írását kívánom közkedvelt Pityu bátyámnak. És azonfelül: pitkää ikää!

Jegyzetek

¹Osztják népköltési gyűjtemény. Az osztják népi hitvilágra vonatkozó hősi énekek, istenidéző igék és medveénekek. REGULY Antal hagyatéka és saját gyűjtése alapján közlés: PÁPAY József. ZICHY Jenő gróf harmadik ázsiai utazása. V. Budapest, 1905, 82 + 282 p.

²Északi-osztják nyelvtanulmányok = NyK 36: 345–98, 37: 52–79, 164–95, 258–75, 38: 111–50, 313–29 (Klny.: Finnugor Füzetek 15. sz. Budapest, 1910 [1911], V + 182 p.).

³PÁPAY József: Északi-osztják medveénekek. Adalékok az obi-ugor népek medvekultuszához. Saját gyűjtése és REGULY Antal hagyományai alapján [...] Sajtó alá rendezte: FAZEKAS Jenő. A Pápay-hagyaték ismertetésével. Budapest, 1934, LII + 142 p.

⁴Osztják [a II. kötetben még:] (chanti) hősénekek. REGULY A. és PÁPAY J. hagyatéka. I. – II. kötet. Közzéteszi: ZSIRAI Miklós. Budapest, 1944, 1951, XVII + 487., 379 p. (Reguly-könyvtár 1–2).

⁵Osztják (chanti) hősénekek. REGULY A. és PÁPAY J. hagyatéka. III. kötet. ZSIRAI M. hagyatékának felhasználásával közzéteszi: FOKOS Dávid. Budapest, 1963, 170 p. (Reguly-könyvtár 3).

⁶ERDÉLYI, István: Ostjakische Heldenlieder aus József Pápay's Nachlass. Budapest, 1972, 503 p. (Pápay-Bibliothek 1).

⁷A Reguly–Pápay hagyatékról vö. még VÉRTES Edit: ZSIRAI MIKLÓS, az obugrista. In: Zsirai Miklós Emlékkönyv. Szerkesztette: HAJDÚ Péter. Budapest, 1992, 26–31 (Urálisztikai Tanulmányok 5); Uő.: Pápay József osztják följegyzései és átírási módja = NyK. 92 (1991) [1994]: 41–60.

⁸A kérésre nyújtott készséges és sokoldalú tájékoztatásért Vértés Edit fogadja e helyütt is köszönetemet.

ZELLIGER ERZSÉBET

A Húsvéti Népének mint irodalmi-nyelvi emlék

Korai szövegemlékeinknek azon túlmenően is van jelentőségük, hogy nyelvünk egykori állapotáról tudósítanak. Keletkezési körülményeik és kapcsolataik folytán a magyar művelődés történetének egy-egy részmozzanatára világítanak rá, és régi irodalmunknak is becses emlékei. Ez a magyaráza-ta annak, hogy a JókK.-szel egyidősnek tekinthető Zsigmond-kori kis szövegemlékünknek, a Húsvéti Népéneknek az elemzéséhez más-más szempontból újra meg újra visszatérünk. A magyar művelődéstörténet szempont-jából említésre méltó, a keletkezésével kapcsolatos tudnivalók (Benkő-Eml. 660–3) után a nyelvemlék hangjelölési és helyesírási kérdéseivel foglalkoz-tam (Fábián-Eml. 282–6). Ez a rövid nyelvemlék azonban a magyar iroda-lom története szempontjából sem hagyható figyelmen kívül, hiszen nemcsak egyszerűen szöveg, hanem vers is, mégpedig énekelt, pontosabban éneklésre keletkezett, arra való vers.